

PAUL VALK

“Ik geniet van de processen met (grote) groep mensen om prachtige muziek tot leven te brengen”.

In dit interview vertelt dirigent Paul Valk over zijn liefde en passie voor het vak en over wat hem fascineert en inspireert.

Door Lillian Mulder-Lubega

Je bent dirigent van o.a. Het Amsterdamse Gemengd Koor en SoliAmersfoort. Wat soort koren zijn het?

Beide koren tellen ca. 130-140 leden zowel in Amersfoort als in Amsterdam. Met die twee koren doe ik de grote (oratorium) werken zoals *Matthäus Passion*, *Johannes Passion*, *Weihnachtsoratorium*, *Messiah*, *Requiem* van Mozart/Verdi/Brahms, *Carmina Burana* en zo.

Bij het Amsterdamse koor ben ik sinds twintig jaar dirigent, met optredens o.a. in het Concertgebouw Amsterdam, wat een mooie ervaring is.

Bij het Amersfoortse koor is het zeven jaar. Het koor heet ‘Soli’, vroeger ‘Soli Deo Gloria’ maar zeven jaar geleden hebben ze besloten om ‘Deo Gloria’ weg te laten. Bijzonder van dit koor is dat wij elke twee jaar een buitenlandse concertreis maken en dat is heel erg leuk. Via de contacten van koorleden in het buitenland wordt zo’n reis georganiseerd. Soms is het een uitwisseling met een koor of orkest. Zo ben ik in korte tijd naar Polen, Frankrijk, Duitsland, en België geweest. Volgend jaar gaan we naar Schotland. In een jaar waarin wij geen reis maken, gaan wij een weekend naar een klooster en wordt er keihard gewerkt aan het programma. Het gezelschap is elk jaar twee keer op pad. Je merkt dat de groep erg sociaal is; men kent elkaar heel goed.

**Verder speel je niet alleen piano maar ook orgel.
Wanneer was je eerste contact met muziek?**

Als kind ging ik orgel spelen en dat was mijn eerste contact met muziek. Hoe kon ik verzinnen als een 10-jarig jochie dat ik de muziek in wilde? Het bleek wel een goede beslissing. Als tiener op de middelbare school begon ik met piano en ook later op het conservatorium heb ik orgel en piano gestudeerd. Ik heb mij goed kunnen ontwikkelen, heel breed op het orgel en op de piano (die mij liever is dan het orgel). Maar het orgel heeft

mij gevormd. Ik doe er nu dagelijks niets mee, maar het is mijn basis waarmee ik ben begonnen. Met piano voel ik me meer thuis. Daarna ging ik zingen; ik heb zangles gehad op het conservatorium. En toen kwam het dirigeren en dat was het helemaal, zowel de koordirectie als orkestdirectie. Het hele pakket: zingen, dirigeren, toetsen, grote- en kleine koren, ensembles, daar heb ik mijn werk in. Dat is een cadeau. En ik vind het heel fijn.

**Paul Valk bespeelt het
Elbertse-kistorgel in de
Utrechtse Pieterskerk**

**En je werkt ook met middelbare scholieren in
Leiden bij een scratch, las ik. Dat is bijzonder.**

Heel bijzonder. In Nederland is Leiden de stad waar dertig jaar geleden het 'scratch' concept begon. Ieder jaar wordt vier dagen achter elkaar een scratch gehouden in de majestueuze Pieterskerk. Iedere dag staat daar een koor van 1.000 mensen die vanuit het hele land komen. Iedere keer een ander repertoire, *Messiah*, Musicals, verschillende stukken.

Omdat jongeren tussen 14-20 jaar op de *Messiah* afkwamen hebben ze tien jaar geleden een eigen dag voor scholieren bedacht. Ieder jaar is het een succes. Ze studeren alles eerst in op school en dan komen ze met bussen. Dan staan duizenden jonge stemmen voor je. Bij de sopranen en alten zijn het allemaal jonge meisjes die met alle gemak de hoge noten zingen. De alten zingen wel als sopranen want ze zijn nog niet alt; dat komt pas later. Bij de mannen worden er volwassen heren bij gevraagd omdat de jongens het een beetje eng vinden en die zitten ook met hun stemmen. De solisten zijn jonge studenten van het conservatorium die nog niet afgestudeerd zijn. Ik kies vier stemmen uit die bij elkaar passen. Af en toe kom ik solisten tegen die zeggen dat ze hun eerste *Messiah* met mij hebben gezongen. Dit zijn mooie dagen en mooie klanken! En trouwens, de jongeren leren er echt van. Bovendien is het ook inspirerend voor middelbare scholieren die de muziekwereld in willen. Dit jaar doe ik op de vierde scratch-dag, 16 februari, de *Johannes Passion*. Het is de negende keer dat ik die dag mag leiden.

Hoe verklaar je dat er zo veel mensen afkomen op de scratch in Leiden?

Dat er zo veel mensen op afkomen is omdat het laagdrempelig is. Het is één dag en dus hoef je je niet te verbinden aan een koor, geen contributie te betalen behalve de bijdrage van de dag. De keerzijde is dat je ervaren zangers hebt die de partituur uit het hoofd kunnen zingen, om zo maar te zeggen, naast de onervarenen die de muziek misschien nooit hebben gezongen. Die vinden het juist erg leuk dat ze mee mogen doen aan zo'n dag. Ik vind het dan goed dat zulke mensen een kans krijgen om deze muziek uit te voeren. Voor mij betekent het dat ik niet alles op zo'n dag kan afwerken want de tijd is er niet; het gaat vooral om de 'fun'.

Op de stormachtige slotdag van de Scratch Muziekdagen Leiden 2020 in de Pieterskerk repeteert het koor van 630 zangers, Bachs *Johannes Passion* onder leiding van Paul Valk met begeleiding van een gelegenhedsorkest samengesteld uit musici uit allerlei orkesten

Je hebt op het Nederlandse Instituut voor Kerkmuziek in Utrecht gestudeerd. Ben je ook kerkmusicus?

Ja, je zou kunnen zeggen van wel maar niet meer in functie. Dat heb ik jaren gedaan. Mijn vader had een baan op het hoofdkantoor van de Katholieke Kerk in Nederland en dat vond ik interessant. Op mijn 14de zat ik op een kerkkoor, en toen ik 16 werd mocht ik wat dirigeren en af en toe begeleiden op het orgel. Dat kerkgebeuren heb ik dus als kind met een paplepel binnen gekregen. Nu is mijn horizon veel breder geworden.

Het Instituut, eigenlijk het enige instituut voor kerkmuziek in Nederland, was een afdeling van het Conservatorium. Je kon daar specifieke vakken zoals liturgie, en Gregoriaans studeren en de dikke boeken met de handschriften en zo bestuderen. Ook teksten en waar ze vandaan komen. Ik heb er heel veel geleerd en heb er eigenlijk elke dag profijt van. Dat wil niet zeggen dat ik het ook allemaal uitdraag of geloof maar het is een boeiende wereld. Daarom ben ik blij dat ik dat gedaan had. Ook dat ik later het conservatorium gedaan heb, want ik wilde mijn blik groter maken dan alleen maar kerkmuziek. Het Instituut bestaat helaas niet meer; er kwamen te weinig leerlingen en het was een duur instituut. Het brokkelde helaas af en werd later opgeslokt door het Utrechtse Conservatorium.

Vorig jaar vierde je bij één van je koren het 25-jarige jubileum van het dirigentschap. Wat zijn tot nu toe de hoogtepunten in je dirigentschap, denk je?

Ik vind dat moeilijk te benoemen. Ik weet bijvoorbeeld dat Monteverdi's Maria Vespers die ik gedaan heb met het kamerkoor in Alkmaar, Sine Nomine, één van mijn allermooiste concerten ever is. Ik kan wel stukken noemen, of locaties, of wat ik meegemaakt heb tijdens een koorreis, een prachtige

kathedraal in Praag. Soms maak ik prachtige reizen niet alleen met mijn eigen koor maar met een gezelschap via een landelijk cultuurbureau; een koor dat ik niet ken. Je maakt een heel mooi programma met een leuke club mensen. Misschien is alles niet helemaal perfect maar het is vaak zo bijzonder, omdat het een inspirerende plaats is.

Met het Amersfoortse koor heb ik bij De Menenpoort, een herdenkings- monument in de Belgische stad Ieper gestaan, waar elke dag, al 90 jaar lang, alle slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog worden herdacht. Iedere dag staan daar een paar duizend mensen, ook toeristen. Elke dag, het hele jaar. Een trompet speelt, er wordt een krans neergelegd. Als je als koor of orkest daar

bent, mag je je melden en mag je ca. tien minuten iets zingen of spelen. Dat hebben wij gedaan en het was onvergetelijk: kippenvol! Misschien dat het muzikaal gezien niet helemaal perfect was maar mee te mogen maken, met muziek zulke bijzondere dingen te mogen doen, is fantastisch.

“Ik kan vanuit heel veel dingen energie halen en hoogtepunten voelen.”

Vijftien jaar lang stond ik elke zondag voor de gemeente te dirigeren in de Dominicuskerk in Amsterdam; honderden mensen vanuit het hele land. Daar heb ik veel meegemaakt, ontroering, grote blijdschap, heftige maar ook prachtige dingen waardoor ik denk: ‘Wat betekent muziek toch veel eigenlijk!’ Mijn hoogtepunten zijn dus heel divers. Ik kan vanuit heel veel dingen energie halen en ook hoogtepunten voelen.

Is ‘het gevoel’ ook voor jou als dirigent belangrijk? Is dat misschien wat het dirigeren mooi maakt?

Ik vind het gevoel in muziek heel belangrijk. Maar ook vind ik het proces altijd heel leuk. De hoogtepunten zijn niet alleen maar de concerten maar de weg daar naartoe. Aan het begin zie je vaak al een proces gaande. Dat vind ik heel interessant. Dat analyseer ik en probeer ik in de gaten te houden. Hoe zit die? Hij/zij kijkt een beetje raar; ligt het nou aan mij.

Dus ik ben de hele tijd aan het denken hoe ik het leuk en interessant kan maken zodat iedereen bij de les blijft. Dat vind ik het boeiende van het vak. Een concert is maar een concert en dan is het klaar. Maar om elke week gewoon te graven en te graven om te zorgen dat het uiteindelijk goed komt, dat blijft mij fascineren. Dat verveelt mij nooit. En of we nou vier maanden werken aan een concert of vier weken, maakt mij niets uit. Het is

altijd een spanningsboog naar iets toe. Dat vind ik erg leuk en ik voel me bevoorrecht dat ik dat mag doen.

Om met mensen te werken is heel bijzonder. Iedereen is interessant. Ik vraag het ook aan z'n groot koor, waar ik probeer om iedereen te leren kennen. Ik kan goed namen onthouden, en ook dingen van mensen. Als iemand mij iets vertelt over

bijv. kleinkinderen, over hun werk, over een beroep, over een ziekte, kan ik erop terug komen. Mensen vinden het fijn en ik ben blij dat mij dat niet veel moeite kost. Ik laat ook koorleden iets aan elkaar vertellen. Ik stop de repetitie en zeg : "Vertel ons eventjes wat je mij vertelde over je leuke baan". En iedereen gaat luisteren. Je zou zeggen dat het zonde is van de repetitietijd en toch vind ik dat soort dingen ook belangrijk. Wij komen allemaal van huis hier naartoe. Wat bindt ons dan? Dat vind ik leuk.

Zijn er dingen die op een koor gebeuren die jou irriteren of boos maken?

Ik ben geen driftkikker want ik kan heel veel op mezelf terugwerpen. Als ik dingen zie gebeuren dan denk ik ook vaak: Wacht, die zijn wel aan het praten of zo. Ik ga dan iets verzinnen wat ze snel moeten doen, of luisteren of zingen. Ik kan streng zijn en houd van duidelijkheid maar probeer ook om het op een creatievere manier op te lossen dan door boos te worden.

Ook ben ik lang als dirigent de jongste geweest op die koren; alle koorleden waren ouder dan ik en dat was vaak een ding. Niet perse dat je geen overwicht hebt, maar toch speelt dat een rol. Ik ben nu 50 en ik ga het langzaam inhalen.

Behalve muziek en je gezin, wat vind je leuk om te doen? Wat zijn je andere bezigheden?

Ik zit op dansles voor Argentijnse tango; elke week! Dat doe ik sinds ca. zes jaar en sinds twee jaar zit ik bij de gevorderden klas. Ik moet wel heel veel leren, en dat is niet erg want er zijn mensen die tien jaar in deze klas zitten en ze leren nog steeds nieuwe dingen er bij. Ik vind het heel leuk en ook ontspannen om te doen. Ik doe het met mijn vrouw; soms gaan wij een avondje naar een mooie salon of in een kerk of in een raar klein salonnetje in een buitenwijk van een stad. Maar dat maakt niet uit zolang als je lekker kan dansen en ook eten en drinken. En je kunt ook met andere dansen.

*“Als ik
dirigeer, dan
ben ik
gelukkig”*

In Utrecht, midden in de stad bij de Oude Gracht, achter het oude stadhuis, is een pleintje met bankjes. Vanaf april tot oktober, is er elke donderdagavond vrij tango dansen (als het niet regent!). Er is muziek en er hangen lampjes in de bomen als het een beetje donker is en daar kan je dan dansen. Het is een soort van improvisatie dansen en dat vind ik leuk. Er zijn vaak 20 à 30 mensen. Vaak ga ik met mijn vrouw of met een goede vriendin die mij de tango heeft geleerd, dansen. Bovendien hoeft je niet te betalen. Ook doe ik aan hardlopen en fietsen, wandelen; naar films kijken, boeken lezen, reizen en op vakantie gaan vind ik erg leuk.

Maar in het algemeen ben ik graag met mijn muziek bezig, zeven dagen in de week. Het is niet als een kantoorbaan waar je de deur dichtdoet en klaar bent. Thuis ben ik er toch nog wel steeds mee bezig. Ik ga op de bank zitten en terwijl sommigen een boek of een krant gaan lezen, pak ik dan vaak een partituur en ga lezen en kijken wat ik ermee ga doen. Dat is het leuke van muziek. Ik vind het fijn om ermee bezig te zijn. Soms moet je teksten schrijven met deadlines of soms is er iets wat bij mijn clubjes speelt en dan moet je iemand bellen. Soms zoek ik op internet een nieuw stuk, iets wat ik helemaal nog nooit gedaan heb, of iets wat ik nog graag nog een keer zou willen doen. Ik heb een bucketlist en er zijn is daar heel veel van afgevinkt. Ik heb veel mooie grote werken mogen doen : *Hoge Messe*, werken van Brahms, Verdi, Monteverdi, Rachmaninov, en andere beroemde stukken. Ik heb ergens geschreven: “Als ik dirigeer, dan ben ik gelukkig”. Het is een beetje pathetisch, maar dat vind ik wel, ja! Ik ben in mijn element, niet alleen door wat ik met muziek doe, maar ook door de mensen die op dat moment voor me staan. Nogmaals, het proces vind ik leuk, om te zien dat we met elkaar en voor elkaar door het vuur gaan. En vooral gewoon genieten van de mooie dingen van het leven want er is een heleboel ellende op de wereld. En als wij elke week een fijne avond met elkaar hebben in harmonie en vriendschap en plezier. Ja, wat is dan mooier dan dat? Toch? ●